

2.3.2021

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon
kuntayhtymä Eksote

Hallintovaliokunta
Kirjallinen asiantuntijalausunto 3.3.2021

Asia: HE 241/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Palvelujen järjestäminen

Palvelujen yhdenvertainen saatavuus on tarpeellinen ja keskeinen tavoite koko uudistukselle, joskin hyvinvointialueiden erilaisuus voi vaikuttaa sen toteutumiseen eri tavoin. Kuitenkin koko maakunnan sote-palvelujen yhteinen järjestäjä edistää palvelujen integraatiota ja palvelujen yhdenvertaista saatavuutta verrattuna nykyiseen kuntakohtaiseen järjestämisen malliin. Yksityisiä palveluntuottajia koskevat vaatimukset ovat perusteltuja (mm. palvelun/asiakastyön laatu ja taloudellisen toimintakyvyn vaatimus), kaikilla tuottajilla niin julkisella kuin yksityisellä tulisi olla tasalaatuiset vaatimukset palvelun toteuttamiseen. Viimekätinen vastuu palveluista on kuitenkin aina julkisella järjestäjällä.

On hyvä, että hyvinvointialueelle jää vastuu ja velvollisuudet palvelurakenteen kehittämisestä ja rakentamisesta. Huomioitavaa on, että vaatimusten määrittelyn yhteydessä on myös tarpeen mahdollistaa hyvinvointialueelle tuottajien kanssa sovittava palvelujen joustava toteutus. Ostopalvelujen käytön suhteen tulisi alueella olla omaa palvelutuotantoa siten, että vertailukohta niin laadun kuin hinnan suhteen olisi järkevää palveluita hankittaessa. *On huomioitava, ettei yksityisiä palvelun tuottajia ole välttämättä saatavilla palvelujen tuottamiseen kaikissa osin maata/alueita. Myös julkisen liikenteen erilaiset järjestämisen tavat vaikuttavat palvelujen yhdenvertaiseen saatavuuteen ja saavutettavuuteen.* Nykyesitysluonnokseen tehdyt palveluntuottajien ja alihankkijoiden valvontaan ja vaatimuksiin tehdyt täsmennykset ovat hyvät.

Demokratian ja osallisuuden toteutuminen

Järjestämisen uudistaminen hyvinvointialue-mallilla auttaa eri alueita vahvistamaan integraatiota ja yhteentoimivuutta. Demokratian toteutumista edistävät suorat aluevaalit. Aluevaltuustojen kautta asukkaiden mahdollisuus

2.3.2021

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon
kuntayhtymä Eksote

vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan varmistuu. Asukasluvultaan pienten kuntien vaikutusmahdollisuudet eri hyvinvointialueilla tulisi huomioida aluevaltuustojen ohella myös muiden osallisuutta tukevien toimintojen kautta. Osallisuuden ja demokratian toteuttamiseksi on esitetty rakenteita, jotka vaikuttavat tukevan sote-uudistuksen tavoitteita. Hyvinvointialueen näkökulmasta olennaista on, että järjestäjällä on riittävästi mahdollisuuksia kuulla asukkaita ja asiakkaita palvelujen suunnittelussa, kehittämisessä sekä toteutuksessa ja arvioinnissa. Lisäksi alueiden väliselle kokemusasiantuntijuuden vaihtamiselle tulee olla kansallisia foorumeja, jolloin pystytään vertailemaan erilaisten ja erikokoisten hyvinvointialueiden huomioita, huolia ja ratkaisuja.

Päätöksentekoon, sen ohjaamiseen, johtamiseen ja arvioimiseen on kirjattu sopivasti lainsäädännöllisiä rajoja/ehtoja. Ylimaakunnalliseen yhteistyöhön liittyen esimerkiksi yhteistoiminta-alueella tulee pienemmillä hyvinvointialueilla olla oikeita mahdollisuuksia vaikuttaa. Kansallisen ohjauksen tavat, kuten suunnitelmien laatiminen ja peilaaminen alueen tarpeisiin sekä kansallisiin yhteisiin tavoitteisiin sekä vuosittaiset neuvottelut, ovat riittävät. THL:n rooli sote-arvioinnissa on tähänastisen kokemuksen perusteella ollut toimivaa. Sen odotetaan olevan toimivaa myös hyvinvointialueena.

Palvelujen järjestämisen ja palvelujen toteuttamisen suunnittelu osana palvelustrategiaa katsotaan tarpeelliseksi, ja taloussuunnittelu tulee kytkeä toimintaan, kuten tähänkin asti on tehty. Palvelustrategian laatiminen tuo varmuutta ja suunnitelmallisuutta järjestäjän toimintaan. Samalla se vahvistaa strategista yhteistyötä eri toimijoiden kesken.

Pääpaino palvelujen järjestämisessä tulee selkeästi olla arkiympäristöissä ja vaativat erityispalvelut ja -osaaminen on nähtävä tukirakenteena, joka auttaa peruspalveluja tehtävässään. Uudistuksessa oleva kustannusten hallinnan tavoite ei voi toteutua, mikäli peruspalveluiden tasolla ei ole tarpeellista osaamista (huom. mm. konsultaatiomahdollisuudet, erityispalvelujen tuki) tai palvelut eivät ole saavutettavia ja esteettömiä.

Hyvinvointialueen rahoitus

Hyvinvointialueen rahoituksen perusteet huomioivat palvelutarpeen. Myös hyte-kertoimen lisääminen on hyvä. Hyvinvointialueen verotusmahdollisuuteen emme voi tässä kohtaa ottaa kantaa, sillä valmistelu on kansallisella tasolla kesken. Asiakasmaksulainsäädännön muutokset tulee myös huomioida hyvinvointialueen

2.3.2021

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon
kuntayhtymä Eksote

rahoituksen rakenteessa ja painokertoimissa viimeistään silloin, kun maakuntaverotusoikeudesta päätetään.

Muutuskustannusten osalta sote-toiminnan jo integroineet maakunnat ovat eriarvoisessa asemassa niihin maakuntiin verrattuna, jotka tekevät toimintojen integroinnin valtion rahoituksella hyvinvointialueena. Etenkin palkkaharmonisointi on merkittävä erä, ja on kohtuutonta, että edelläkävijäkuntayhtymien omistajakunnat ja kuntayhtymä joutuvat itse kattamaan palkkaharmonisoinnista aiheutuvat kustannukset ja alijäämät vieläpä nopeutetulla aikataululla. Palkkaharmonisointi on ollut niin monimutkainen ja vaikeasti arvioitava asia, että siihen eivät edelläkävijäkuntayhtymät ole pystyneet etukäteen varautumaan. Näihin kustannuksiin tulee saada erillisrahoitus. Kertynyttä kokemusta on mahdollista hyödyntää hyvinvointialueiden jatkovalmistelussa.

Oman tuotannon vaatimuksesta tulisi rajatuissa tapauksissa luopua. Oman tuotannon vaatimus ei saisi johtaa kokonaisuuden ja kokonaiskustannusten kannalta epätarkoituksenmukaisiin ratkaisuihin. Aito mahdollisuus käyttää kumppaneita tulee säilyttää. Oman tuotannon vaatimus voitaisiin asettaa esim. yta-tasolle.

Investointien ohjaaminen on esitysluonnoksen mukaan valtiolla, joka ottaisi huomioon investoinneista päättäessään mm. hyvinvointialueen taloussuunnittelun, lainanmaksukyvyn sekä strategiaan ja palveluverkkoon liittyvät päätöksenteon perusteet. Miten valtion investointien ohjauksessa huomioidaan vierekkäisten hyvinvointialueiden toiminta, taloudellinen kantokyky tai palvelutarpeiden kehitys?

Muita huomioita: Kansallinen tietopohja, tiedolla johtaminen ja tieto osana hyvinvointialuetta

Sote-uudistus edellyttää, että tulevat hyvinvointialueet seuraavat alueensa väestön hyvinvointia ja terveyttä, järjestämänsä sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta, saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta, kustannuksia ja tuottavuutta sekä sitä, miten asiakkaiden palvelujen yhteensovittaminen on toteutunut. THL:n kanssa tehtävä yhteistyö tukee tämän tehtävän onnistumista. Tarvitaan myös hyvinvointialueelle yhteyshenkilöt, jotka varmistavat hyvinvointialueen sisäisen vuoropuhelun.

2.3.2021

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon
kuntayhtymä Eksote

Yhdenmukainen vähimmäistietomäärä mahdollistaa entistä paremmin alueiden vertailun ja parantaa tiedon luotettavuutta. Järjestäjien väheneminen nykyisestä ja yhteistyöalueiden rajattu määrä yhdenmukaistavat palvelujen sisältöä, laatua ja saatavuutta. Tämän edellytyksenä on yhdenmukainen tietopohja.

Yhdenmukaisen tiedon saaminen edellyttää usein alueilta esimerkiksi tiedon laadun parantamista mm. kirjaamisessa ja yhteisissä tietojärjestelmissä. Silloin, kun tieto ja toiminta yhdistyvät ja tietoa käytetään käytännön toiminnan kehittämiseen valtakunnallisesti ja alueellisesti, on toiminnassa onnistuttu. Kun jokaisesta asiakaskontaktista alueella syntyvä tieto palautuu takaisin asiakkaiden palvelujen ja hoidon laadun parantamiseen, se on täyttänyt tehtävänsä hyvin. Haasteena on, että tällä hetkellä esim. THL-raportoivat tiedot tulevat hitaalla aikataululla, eli tilanne alueella on jo saattanut muuttua, edistyä ja kehittyä. Ajantasaisen tiedon saaminen kannustaisi toimijoita paremmin hyödyntämään tietoa. Toisaalta tarvitaan myös erilaista pitkänaikavälin tietoa erilaisista trendeistä.

Myös se, että tietopohja saadaan nykyistä paremmin yhdenmukaistettua ja päästään kertakirjaamisen malliin, jossa alueella kerätty tietoa seurataan reaaliaikaisesti ja tieto siirtyy automaattisesti ja ajantasaisesti esim. THL-rekistereihin, parantaisi tiedon hyödynnettävyyttä.

Järjestäjän tietomallia määriteltiin Sipilän hallituksen maakunta- ja sote-uudistuvuvalmisteluissa: Se on hyvä pohja ja viitekehys yhteisille kehittämistoimille erityisesti alueiden näkökulmasta. Keskeistä on kuitenkin rakentaa kivijalka yhteisen tietopohjan laadun parantamiseksi.

Merja Tepponen
Kehitysjohdaja

Minna Lignell
Operatiivinen päällikkö